

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди
Природничий факультет
Кафедра здоров'я людини та корекційної освіти

ПЕДАГОГІКА ЗДОРОВ'Я

Збірник наукових праць
Всеукраїнської науково-практичної конференції,
присвяченої Міжнародному Дню здоров'я
7 квітня 2011 року

Харків-2011

УДК 371.7+376
ББК 51.1(4УКР)0+74.580.053.34
П24

Редакційна колегія:

Головний редактор – **Микитюк О. М.**, докт. пед. наук, професор, проректор з наукової роботи, зав. кафедри анатомії та фізіології людини ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Заступник головного редактора – **Бойчук Ю.Д.**, докт. пед. наук, професор, зав. кафедри здоров'я людини та корекційної освіти ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Рекомендовано Вченою Радою Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди
(протокол № 1 від 18 лютого 2011 р.)

П24 **Педагогіка здоров'я:** збірник наукових праць Всеукраїнської науково-практичної конференції / За загальною редакцією проф. О.М. Микитюка. – Х.: ХНПУ ім. Г.С. Сковороди, 2011. – 356 с.

Збірник містить наукові праці, які присвячені висвітленню результатів психолого-педагогічних досліджень щодо збереження та формування здоров'я дітей, учнівської та студентської молоді. Розглянуті методолого-теоретичні основи педагогіки здоров'я; сучасні підходи до створення здоров'язбережувального освітнього середовища в навчальному закладі; роль фізичного виховання у збереженні здоров'я; психолого-педагогічні основи профілактики шкідливих звичок та соціально-небезпечних захворювань; здоров'язбережувальні освітні технології; актуальні проблеми корекційної педагогіки та сучасних інклюзивних процесів у загальноосвітніх навчальних закладах.

Члени редколегії:

Синьов В. М., докт. пед. наук, професор, академік НАПН, директор Інституту корекційної педагогіки та психології НПУ імені М. П. Драгоманова

Іонова О. М., докт. пед. наук, професор, зав. кафедри природничо-математичних наук ХНПУ імені Г. С. Сковороди

Горашук В.П., докт. пед. наук, професор, зав. кафедри фізичної реабілітації та валеології ЛНУ імені Тараса Шевченка

Гончаренко М.С., докт. біол. наук, професор, зав. кафедри валеології ХНУ імені В.Н. Каразіна, президент Української Асоціації валеологів

Харченко Л. П., докт. біол. наук, професор, декан природничого факультету ХНПУ імені Г. С. Сковороди

Страшко С. В., канд. біол. наук, професор, зав. кафедри медико-біологічних та валеологічних основ охорони життя і здоров'я НПУ імені М. П. Драгоманова

Волкова І.В., зав. Центру формування здорового способу життя Харківської академії неперервної освіти

З М І С Т

Розділ І. Психолого-педагогічні аспекти здоров'язбереження учасників освітнього процесу

Микитюк О.М., Бойчук Ю.Д. Еколого-валеологічна культура майбутнього вчителя та науково-методична система її формування.....	10
Іонова О.М. Розивток здоров'я особистості через освіту: досвід вальдорфської школи.....	13
Кривич І.П., Страшко С.В., Палієнко К.В., Гусєва Г.М., Олай-Верано В.В. Стан психічного здоров'я ВІЛ-інфікованих і хворих на СНІД	21
Александрович Н.О. Формування ціннісного ставлення майбутнього вчителя до природи на концептуальних засадах екоетики.....	24
Бабаш А.Р. Формування позитивного мислення як засіб збереження психічного здоров'я дітей підліткового віку.....	26
Бєлікова Н. О. Здоров'язбережувальні технології як провідний чинник у підготовці майбутніх фахівців з фізичної реабілітації.....	29
Бєляєва П.В. Отношение студентов Запорожского национального университета экономико-гуманитарного факультета в г. Мелитополь к занятиям по физическому воспитанию.....	33
Бойчук Ю.Д., Максимова Ю.П. Досвід формування санітарно-гігієнічної культури майбутніх учителів біології при вивченні паразитичних червів у курсі зоології безхребетних.....	36
Вєрбєнець Т.П., Оніпченко О.І., Рассказова О.І., Рассказова П.І. Розвиток альтернативних джерел енергії як шлях збереження здоров'я підростаючого покоління.....	39
Воропаєва А.Г. Необхідність формування здоров'язберігаючої компетентності учнів ПТНЗ.....	42
Воскобойнікова Г.Л. Валеологічна модель оздоровчої навчально-виховної роботи майбутнього вчителя початкової школи.....	45
Гінзбург В.Г., Полішко Т.М., Полушкін П.М., Гальченко Д.В. Психолого-педагогічні засади формування здорового способу життя.....	46
Глухов І.Г. Забезпечення права громадян України на безпечне для здоров'я навколишнє середовище.....	52
Голік І.В. Професійна готовність до діяльності вчителя з основ здорового способу життя.....	56
Голуб Н.П., Голуб В.М. Формування здорового способу життя при викладанні дисциплін біологічного спрямування.....	63
Городинський С.І., Ібрагімова С.Ю. Методи фізичного виховання як інструмент боротьби із алкогольною та наркотичною залежностями...	67
Демінська Л.О. Значення формування культури здоров'я студентської молоді.....	70
Денисова О.М. Формування здорового способу життя засобами фізичної культури.....	74
Єжова О.О. Методичні підходи до процесу формування ціннісного ставлення до здоров'я учнів професійно-технічних навчальних закладів..	78

ДОСВІД ФОРМУВАННЯ САНІТАРНО-ГІГІЄНИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ БІОЛОГІЇ ПРИ ВИВЧЕННІ ПАРАЗИТИЧНИХ ЧЕРВІВ У КУРСІ ЗООЛОГІЇ БЕЗХРЕБЕТНИХ

До важливих екологічних факторів, які впливають на здоров'я людини, належить її взаємодія з іншими живими організмами, зокрема з такими паразитичними тваринами як гельмінти.

Паразитування гельмінтів є небезпечним для здоров'я людини: продукти життєдіяльності, що виділяються ними в організм зараженої людини, значно змінюють її реактивність і сприяють розвитку алергічних захворювань. Крім того гельмінти спричиняють механічний вплив на судини і тканини, травмують їх, викликають розриви капілярів. У хворої людини знижується апетит, порушується робота кишечника.

Особливо страждають від гельмінтозів діти, оскільки їх організм менш стійкий, ніж дорослий, до шкідливого впливу паразитів. У дітей зменшується вага тіла, сповільнюється фізичний розвиток, порушується сон, підвищується слиновиділення. Гельмінти мають негативний вплив на розумові здібності дітей – вони стають розсіяними, подразливими, погіршується пам'ять, вони гірше засвоюють навчальний матеріал.

Найпоширенішими гельмінтозами в Україні є аскаридоз, трихоцефальоз, теніаринхоз, теніоз, гіменолепідоз. 67% усіх гельмінтозів становить ентеробіоз (більше 2 тис. заражених на 100 тис. населення). Інтенсивні осередки опісторхозу існують в Сумській, Полтавській, Чернігівській областях, де на обліку знаходиться близько 7 тис. хворих на опісторхоз. Ендемічні осередки анкілостомідозу є в Донбаському регіоні, ехінококозу – в Тернопільській, Одеській, Миколаївській, Дніпропетровській областях. Щорічно в Україні від гельмінтозів помирає близько 50 чоловік, 40% з яких складають хворі на ехінококоз.

Низький рівень санітарно-гігієнічної культури, погіршення екологічної та економічної ситуації в нашій країні, дорожнеча медичних послуг є однією з найголовніших причин широкого розповсюдження захворюваності населення на гельмінтози.

Давно відомо, що одним з найбільш основних і ефективних заходів у боротьбі з гельмінтозами є їх профілактика шляхом проведення санітарно-просвітницької роботи. Вона повинна передувати будь-яким заходам, спрямованих на боротьбу з гельмінтозами, і супроводжувати їх. Негативну роль відіграє хибна думка про те, що основне завдання з профілактики гельмінтозів повинні виконувати медичні працівники. Недооцінюється роль учителів біології з цієї роботи в шкільних закладах освіти.

Ураховуючи той факт, що найбільш уразливими до гельмінтної інвазії є діти, то особливої актуальності набуває проблема формування санітарно-гігієнічних уявлень, пов'язаних з гельмінтозами в майбутніх учителів біології. Вчитель біології, разом зі шкільною медичною службою, може на високому професійному рівні проводити роботу в школі з профілактики гельмінтозів, вести санітарно-просвітницьку роботу з батьками, технічним персоналом школи, працівниками шкільної кухні.

На кафедрі зоології ХНПУ імені Г.С. Сковороди накопичений значний досвід формування санітарно-гігієнічної культури майбутніх учителів біології в межах вивчення курсу “Зоологія безхребетних”.

В основу інтеграції фактичних знань, їх цілісності покладені ідеї еволюції, різномірної організації живої природи, взаємозв'язку в біологічних системах та їх взаємозв'язку з природним середовищем. Ці ідеї визначають структуру і зміст як усього курсу зоології безхребетних, так і змістового модуля, де вивчаються паразитичні черви.

При розробці програми і доборі змісту однаково важлива увага приділена розвитку як загальнобіологічних, еволюційних, зоологічних, так і еколого-валеологічних та санітарно-гігієнічних понять.

За програмою студенти ознайомлюються з усіма групами плоских і круглих паразитичних червів. Детально вивчаються найбільш поширені види, які є основними збудниками гельмінтозів людини на території України та Харківщини.

Вивчення основних груп гельмінтів проводиться за такою схемою: систематичне положення, особливості морфології, фізіології й екології, географічне розповсюдження, розмноження і життєвий цикл, патогенне значення, філогенія і походження паразитичного способу життя.

Паразитичні черви є одним з найбільш зручних прикладів для ознайомлення з біологічними основами паразитизму, специфічністю людського організму як середовища існування гельмінтів, паразитоценозом, походженням паразитизму як біологічного феномена, принципами взаємодії паразита і хазяїна, особливостями морфо-фізіологічної адаптації паразитів.

Вивчення паразитичних червів проводиться згідно з класифікацією, побудованою на біологічних, епідеміологічних і клінічних принципах. Відповідно до особливостей біології червів і поширення інвазії вивчаються геогельмінти, біогельмінти і контактні (контагіозні) гельмінти; просвітні і тканинні гельмінти.

При ознайомленні студентів з патогенним значенням гельмінтів розкриваються поняття про антропонозні і зоонозні гельмінтози, їх природну осередкованість, шляхи потрапляння паразитів в організм людини, особливості протікання життєвого циклу всередині організму, клінічні ознаки зараження, ускладнення, які можуть виникати при різних гельмінтозах, принципи та сучасні підходи до діагностики і лікування гельмінтозів, принципи боротьби і профілактики гельмінтозів.

На лабораторних заняттях для ознайомлення з морфологією паразитичних червів студенти працюють з вологими препаратами, мікропрепаратами, муляжами, демонстраційними таблицями, самостійно виконують розтин та вивчають анатомію окремих гельмінтів.

Провідним аспектом є формування у студентів уявлень про роль антропогенних факторів у формуванні природних осередків гельмінтозів та особливостей епізоотичних і епідемічних процесів, які в них відбуваються.

Аналізуючи фактори формування осередків гельмінтної інвазії, студенти усвідомлюють, що їх пізнання дає можливість прогнозувати епідемічну ситуацію і розробляти відповідні заходи профілактики гельмінтозів за різних форм діяльності по перетворенню природи та її господарському використанню. Антропогенна діяльність може бути причиною виникнення нових природних осередків гельмінтів при освоєнні нових необжитих територій.

Навчально-польова практика з зоології безхребетних дозволяє у природних умовах вивчати біологію проміжних хазяїнів багатьох гельмінтів – молюсків, двокрилих комах, що допомагає закріпленню чітких уявлень про життєві цикли окремих паразитів, міграцію їх в навколишньому середовищі.

Велике значення надається вивченню наукової спадщини Є. Н. Павловського, К. І. Скрябіна, В. О. Догеля, О. П. Маркевича та інших видатних учених-паразитологів. До ювілейних дат присвячуються студентські наукові читання, періодично випускаються наукові бюлетені, готуються наукові доповіді та наукові реферати.

Антропонозні і зоонозні гельмінти - постійні об'єкти курсових, дипломних та магістерських робіт. Науково-дослідна робота студентів з гельмінтами проводиться на базі медичних та ветеринарних установ і відкриває широкі можливості для глибокого вивчення окремих видів гельмінтів та захворювань, що ними викликаються. Студенти ознайомлюються з існуючими методиками та самостійно проводять виявлення гельмінтів у різних об'єктах навколишнього середовища, організмі людини та домашніх тварин. На основі статистичної документації медичних і ветеринарних установ студенти вивчають багаторічну динаміку захворюваності на окремі гельмінтози району свого проживання, виявляють причини захворюваності, розробляють схеми боротьби та проводять дегельмінтизацію ґрунту, води, домашніх тварин, поповнюють навчальну лабораторію зоології безхребетних новими вологими препаратами, виготовляють різні наочні посібники.

У методичній частині дипломних робіт наводяться авторські розробки щодо використання матеріалів роботи у шкільному курсі біології, позакласних формах навчання, які сприяють формуванню санітарно-гігієнічної компетентності школярів. Досить цікавими є розробки студентами робочих програм та методичних рекомендацій для проведення гуртків юних гельмінтологів.

Отримані студентами знання та навички з гельмінтології стають основою їх санітарно-гігієнічної культури, що дозволяє у майбутній педагогічній діяльності на високому професійному рівні проводити роботу з профілактики гельмінтозів серед шкільної молоді.